

Un moment al luptei românilor pentru drepturi politice

Anul 1861 marchează începutul regimului liberal din Transilvania, regim care succede regimul absolutist austriac instaurat după revoluția de la 1848—1849¹.

Prin amploarea manifestațiilor românești pentru afirmarea politică a națiunii române, pentru emanciparea națională și socială și pentru afirmarea și recunoașterea limbii române ca limbă oficială în Transilvania, acest an constituie unul dintre cele mai interesante momente din istoria modernă a Transilvaniei².

Situația socială, economică și politică a Transilvaniei în acest an de răscruce, lupta pentru afirmarea națiunii române în viața politică, a fost amplu tratată — într-o serie de studii apărute în ultima vreme³. Prin documentul pe care-l dăm publicității încercăm să oferim informație documentară nouă, care să contribuie la cunoașterea unui aspect mai puțin cercetat, lupta populației românești din localitatea Toplița, de pe Valca Superioară a Mureșului pentru recunoașterea „limbei române de limbă officio(a)să în toate afacurile trebilor comunității”⁴.

Documentul se compune din adresa de înaintare, precum și din extrasul protocolului adunării reprezentanților comunei Toplița Română și a fost prezentat la data de 7 februarie 1861 „Măritei Caezaro-Regiască Pretură a Giurgeului” cu sediul în Gheorgheni.

LIVIU BOAR

1861 februarie 3, Toplița. Adresa de înaintare către Protura Cozaro Regiască a Giurgeului cu sediul în Gheorgheni, a copii protocolului adunării reprezentanților comunei Toplița care au hotărât adoptarea limbii române ca limbă oficială în administrația locală.

Marită Cao(saro) R(egească) Pretură!

Basatiu pre onorata Resolutiune a Măritei Cao(saro) R(egească) Pretură din 13 Novembrio annului trecut sub Nru 5144 și mai cu samă pre Bilotulu de mâna a Majestatiei suale Cao(saro) R(egească) Apostolicae din 21 Decembrio anului trecut, în care procum altor comune cotațiune așa și *Tiarane* li s-au dat voe liboră în alegerea limbei officioase în toate affacurile trebilor comunale; și aciastă comună după droptul aeçal 3 februarii anului curinto sub presidenția mea, au ținut o adunare generală în caro ca comună Română și-au ales de limbă officioasă limba sua maternă Română. Protocolul pentru aciasta făcut în copie am a-l așterne

¹ I. Ranca, *Date noi privind lupta pentru egala îndreptățire a națiunii și a limbii române în Comitatele Alba de jos, Dăbica, Tirnava, Turda și în Scaunele Mureș, și Ciuc-Giurgeu și Cașin în anul 1861*, în „*Marisia*”, XI—XII, Tirgu-Mureș, 1981—1982 p. 165—195.

² S. Reteșan, *Lupta națională a românilor în jurisdicțiile Transilvaniei în anul 1861*, în „*Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, XIII, 1970, p. 161.

³ S. Reteșan, *op. cit.*, p. 161—188; I. Ranca, *op. cit.*; V. Netea — *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională (1848—1881)*, Edit. Științifică, București, 1974; S. Reteșan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863—1865)*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca 1979.

⁴ Arh. St. Harghita, Colecția Achiziții și donații, dosar 83, f. 3.

măritei Cae(saro) R(egești) Praeture pre lingă acciași a(mea) legală rugare : ca mărita Cae(saro) R(egească) Pretură să binevoiască a-l și pune în lucrare rămănem Alu Măritei Cae(saro) R(egești) Pretură

Topliția 3 februarie 1861

plecat serv
Antal Juon Jude
Nicolau H. Min(orescu)
scriitoriu de nume

Adresa pe verso :

Măritei Cae(saro) Regiască Pretură
a Giurgeului

Ex off(ici)o

in Gy(ergy)o Szent Miklos⁶

1861 februarie 3, Toplița. Copia protocolului adunării reprezentanților comunei Toplița adresată Preturii Cezaro Regești a Giurgeului cu sediul în Gheorghioni, prin care s-a hotărât adoptarea limbii române ca limbă oficială în administrația locală.

Copia

Protocol

Care sau luat 3 februarii anului 1861 în comuna Topliția Română prin adunarea reprezentanților sub prezidenția judeului Comunei a cărui

Obiectul este :

Alegerea limbei române de limbă officioasă în toate afacerile trebilor comunității. Subînsemnații reprezentanți ai acestii comune pătrunși de acel adevăr : Cum că numai una administrațiune națională poate fi pentru noi fericitoare ; basați totodată pe Dreptul egal de Majestatea sua Cae(saro) R(egească) Apostolică din 20 octombrie anului trecut, și mai cu samă pre Biletul de mână a Majestației suale din 21 Decembrie acoluiasi ann cătră Cancelariu de Curtea Aulică a Transylvaniei Baronul de Kemeny, în care apriat se dice : Ca Comunilor Cetățiene, precum și Tiarane ale tuturor Naționalităților din Marole Principatu Transylvania alegeria limbei de afaceri în trebile lor comunale le este liberă, și că amplojaci civili și judecătorești fiecare demândare și ordinațiune care se trimite la comune ne mediatu au să le luere în aceeași limbă, care este limba afacerilor în limbile comunale, — mai încolo basați și pre accia : ca comuna noastră stă numai din Români afară de vreo câteva familii armene, ce numai de curând s-au asediat ca neguțiatorii aici, și de câteva familii secuie, ce ca peritoare de foame a-și câștiga aici hrana de toate dillele ; pentru accia decretăm și ordinăm

1. Ca deregătoria noastră comunală de astăzi înaintea toate Protocolele și toate corespondențele numai în limba noastră maternă română să le porte.

2. Decretăm și ordinăm Derogătorii nostre comunale mai încolo și accia aducându-i aminte : că noi o susținem, și că îi plătim liafa cuvenită, și că ea este pentru noi, iar nu noi pentru ea : că toate Charțile de azi înainte să le elaborede în limba noastră românească și toate chărțile, ce vor veni de azi respectivele deregătorii publice în limba străină, fie acelea îndreptate către Officiul nostru comunal, sau către alte persoane private din comuna noastră să nu se primiască și fără amânare să le trimită îndărăpt, cu adăugere : Că comuna noastră este comună română și că toate scrisorile officioase în limba română voim a le primi, mai încolo.

⁶ Ibidem, doc. 83, f. 1 și 4 v.

3. Decretăm și ordinăm, că ori și cine s-ar oppune acestei otărări legale, să se socotească : ca voitoriu de rău a Națiunei noastre Române, contrariu ordinațiunilor mai înalte și inimic Majestații suale Cae(saro) R(egești) Apostolice.

După acestea cu aceiași adaogere se închide acest protocol ca Cae(saro) R(egească) Pre-tura prin comunicarea unei copii de pe acest Protocol încă să fie înștiințată despre aceștia concluzii legale ale noastre, și rugată : să binevoiască după tererul ordinațiunilor mai înalte precum și după Resoluțiunea din 13 Novembro anului trecut nr. 5144 a misloci Incuviințierea acestii otărâni,

Topliția Română 3 februarii 1861

+ Vagă Juon Simion	+ Natya Gavril
+ Ujikă Vasilie	+ Csobotă Lup
+ Stojan Toader	+ Vodă Vasilie
+ Dușa Jacob	+ Teslovan Mihăilă
+ Orlan Silimon	+ Teslovan Kirilă
+ Antal Juon	+ Halsian Constantin
+ Trutza Juon	+ Kaja Thoma
+ Bobric Jstenie	+ Brajk Juon
+ Mark Juon	+ Natya Maftciu
+ Goja Zaharie	+ Vulkan Toader
+ Vodă Juon	+ Harteia Grigore
+ Natya Dumitru	+ Brajk Simon
+ Moldovan Juon	+ Pujj Grigorie
+ Stojan Dumitru	+ Vodă Grigorie
+ Vulkan Juon	+ Vodă Chirilă
+ Buzilă Kirilă	+ Vodă Chirilă lui Grigorie
Nicolau H. Min(or)escu m.p.	+ Poppa Chirilă
Paroch. Gr. catholicu	+ Paskan Georgie
Theodor Popovits m.p. Paroch. G.n.	+ Kosarcă Juon
Teslovan Petrea Cantor m.p.	+ Stojan Chirilă
+ Antal Juon	+ Vodă Toder lui Mihăilă
Popovits Dumitru m.p.	+ Vagă Vasilie
Theodor Crestea m.p.	+ Vodă Vasilie
+ Popp Juon lui George	+ Dușa Vasilie
+ Natya Simion lui Mihăilă	+ Vodă Dumitru
+ Antal Georgai	+ Antal Juon Jude
+ Trutza Juon a florai	Josav Moga m.p.
+ Popa Georgie	
+ Vulkan Vasilie	

Scritoriu de nume

Concordat originali

Nicolau H. Minorescu m.p.

Parochu Gr. cathollcu⁶

⁶ Ibidem, doc. 83, f. 2, 3.